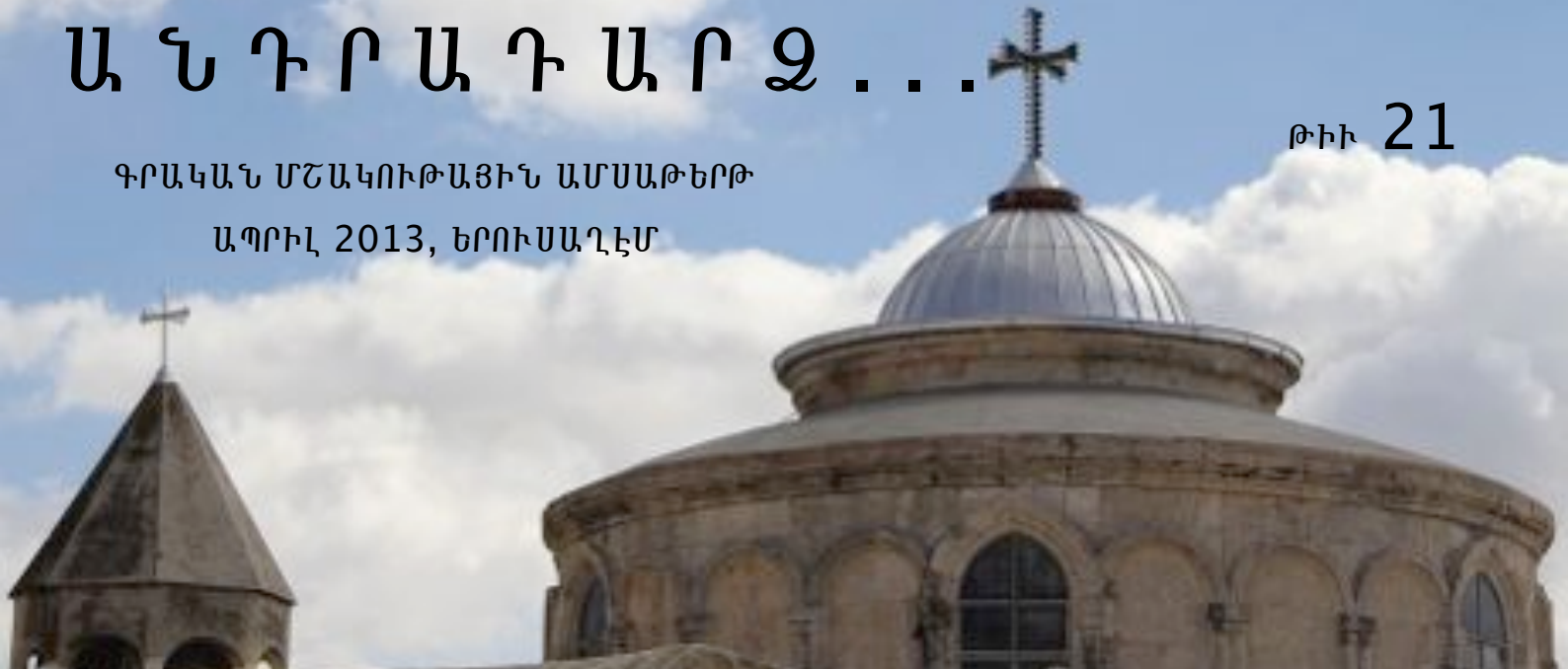

ԳՐԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԱՄՍԱԹԵՐԹ
ԱՊՐԻԼ 2013, ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

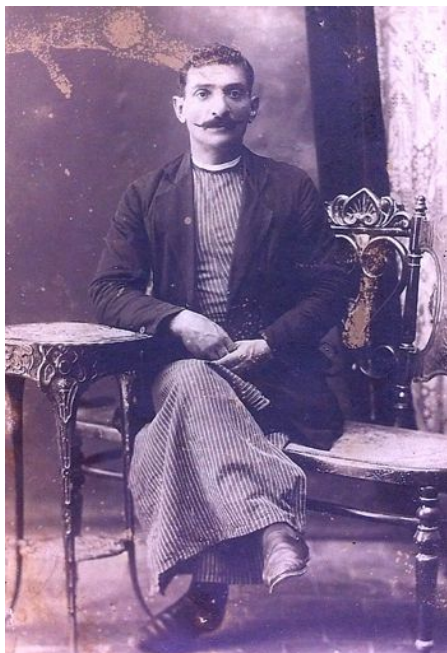

Երուսաղէմէն դուրս Սաղիմահայերը իրենց յատուկ հարցումները ունին ճանչնալու համար թէ որ ընտանիքէն կու գայ զրուցակիցը:

Առաջին հարցումով նախ կը ստուգեն թէ ան քաղաքացի՞ է, թէ գաղթականի գաւակ: Հ.Յ.Մ. ակումբ կը յաճախէր թէ Հ.Մ.Ը.Մ.: Վա՞նքը կը բնակէր թէ թաղը. որո՞ւն դրացին էր... Չեմ կարծեր այսօր նոր սերունդը այս հարցումները կ'ուղղէ, կամ կը հետաքրքրուի զրուցակիցին ընտանիքով: Երեսագիրքը (**facebook**) լուծած է շատ հարցեր նոյնիսկ առանց հանդիպելու: Նոր սերունդին չի հետաքրքրեր նոյնիսկ թէ ինչպէս հասած ենք Երուսաղէմ, ինչու չենք ապրիր Հայաստանի մէջ եթէ Հայաստանն է մեր հայրենիքը: Շատ բան դարձաւ մակերեսային կեանքի մէջ... Թերևս այդպէս անկում պէտք է ապրի՞ նոր զարթօնքի համար:

Դժբախտաբար շատ բան չէ արձանագրուած ոչ որպէս պատմութիւն, ոչ ալ որպէս գեղարուեստական գրութիւն:

Մենք ունեցած ենք պատկառելի, ազդեցիկ մարդիկ, որոնք պատմութիւն կերտած են, պատմութեան անգոյն շրջաններուն երանգ տուած են: Մենք այնքան շատ զբաղած ենք իրար քննադատելով, որ գնահատելը մոռցած ենք արդէն... չարը այնքան գրաւիչ դարձած է, որ բարին կը մնայ շուքի մէջ... Իսկ մարգարէն միշտ պիտի հալածուի իր գիւղին մէջ: Դժբախտաբար այսպէս է մարդկութիւնը... սակայն միշտ եղած են սրբազան խենթեր, որոնք փոշիներուն տակէն ուզած են փրկել այն ինչ որ նկատած են անհրաժեշտ:

Շատ յաճախ ըսած ու լսած ենք, իւրաքանչիւրիս կեանքը վէպ մըն է, եթէ գրեմ գիրքեր կը կազմուին... ուրեմն ինչու չենք գրեր... ինչու կ'ուզենք մոռացութեան տալ այն բոլորը, որոնք մեր ինքնութեան, մեր հաստատման, մեր կայունացման մաս կը կազմեն: Արդե֞ք կը կարծենք թէ անցեալը ուրանալով կրնանք ներկան մեր ուզած ձևով ներկայացնել:

Բոլորովին պատահական, օտարէ մը լսած էի այն ազնուական հայուն մասին «Եուսէֆ էլ Պաննա», որ հերմակ ձիու վրայ հեծած կը պտտէր: Երբ որոշեցի թերթիս այս թիւը նուիրել գաղութիս արուեստագէտ գծագրիչ Աբգար Յակոբեանին, երբեք չէի կարծած, որ պիտի քակուէր Եուսէֆ էլ Պաննային կծիկը, որուն մասին պրպտելու ժամանակ դեռ չէի ունեցած:

«Մեր ընտանիքին պատմութիւնը կ'երթայ մինչև 1700կան թուականները: Սակայն մեզի հասած է հինգ սերունդի պատմութիւն» կը պատմէ Աբգար Յակոբեանը, «Առաջինը կը յիշուի Եուսէֆ էլ Պաննան, մեծ հօրս հայրը, որ իր անունը ստացած է արաբներէն լաւ շինարար ըլլալուն համար: Մեր իսկական մականունը Յովսէփեան եղած է, սակայն արաբներուն կողմէ դժուար հնչուելուն փոխած են

Յակոբեանի: Եուսէֆ էլ Պաննան, Յովսէփ Շինարարը, պատկառելի և ազդեցիկ մարդ եղած է, յարգուած բոլորին կողմէ և մանաւանդ իր անունը վաստակած մարդ լաւ շինարար ըլլալուն համար»:

Կեանքն իր հաւասարակշռութիւնը պահելու համար չի կրնար ժպտիլ ամէն կողմէ, այո, կեանքն իր օրէնքները ունի, որոնք ոչ մէկ տեղ գրուած են, սակայն մենք անոնց ենթականերն ենք: Եուսէֆ էլ Պաննան դժբախտութիւնը կ'ունենայ կորսնցնելու իր առաջին երեք կիները. «Ժամանակին ամէն պզտիկ հիւանդութիւն, կը շարունակէ Աբգարը, կրնար մահուան պատճառ դառնալ: Չորրորդ կնոջմէն Աննայէն կ'ունենայ մէկ զաւակ, որ իմ մեծ հայրս էր: Աննան քաղաքացի էր, Զաքարեան ընտանիքէն: Իմ կեանքիս մէջ եղան երեք Աննաներ, կը ժպտի Աբգարը, վերոյիշեալ Աննան, մեծ մայրս Աննան և տիկինս Աննան»:

Եուսէֆին և Աննային տղան՝ Յակոբը, ամուսնանալով դարձեալ Աննա անունով աղջկայ մը, կ'ունենայ երեք տղայ և երկու աղջիկ: Յովսէփը և Աբրահամը կ'ամուսնանան, սերունդը կը շարունակուի, սակայն Միսակը, կը սիրահարուի ոչ հայու մը: Երբ մայրը արգելք կը հանդիսանայ օտար ամուսնութեան, Միսակը կ'երդնու երբեք չամուսնանալ...:

Միսակը... Միսակը ամուր էր իր երդումներուն մէջ... այդպէս ամբողջ կեանքը հաւատարիմ մնաց ուսուցչական իր պաշտօնին մէջ Սրբոց Թարգմանչաց Երկրորդական Վարժարանէն ներս... Մեր բոլորին կողմէ սիրուած ու յարգուած Պրն. Միսակը... Մեր բոլորին Պրն. Միսակը: Հաւագոյնս կը տիրապետէր Անգլերէն և արաբերէն լեզուներուն, սակայն կը հիացնէր իր ընդհանուր գիտելիքներու պաշարը և զարգացումը... Չկար երկիր, որուն մայրաքաղաքն ու քաղաքները չիմանար, անոնց նախագահներն ու վարչապետները, երկրին արտադրութիւնները... դպրոցին հանրագիտարանն էր Պրն. Միսակը: Ասացուածքներու և առակներու շտեմարան... Ու թէև մեր մանկութեանը հեռուտացոյցը սկսած էր տարածուիլ, բայց մենք աւելի տարուած շարժապատկերներով, ձանձրացուցիչ կը թուային ութէն ութուկէս և տասէն տասուկէս արաբերէն և անգլերէն լեզուներով մատուցուող լուրերը, յետոյ մենք այդ բոլորին կը ծանօթանայինք Պրն. Միսակէն... մէկ խօսքով «Թերթ կարդացող մարդ» էր... և ամենակարևորը՝ մեծ ՄԱՐԴ էր, ներողամիտ, կոչումին նուիրուած: Թարգմանչացի իր ուսուցչութեան երկար տարիներու սան-սանուհիներս մեծ երախտագիտութեամբ կը յիշենք մեր ՌԻՍՈՒՑՉՈՒՆ, ամէն հաւաքոյթի կը պատմուին զուարճախօսութիւններ իր դասերէն... չկայ յիշատակ մը Պրն. Միսակէն, որ կրնայ ծանրութիւն տալ մեր հոգիներուն... Յաճախ մեզ՝ աշակերտներուն կը հրաւիրէր «Հաճմանու» ի Մէնէշին փուռը կամ «Փաղիսէրի Ժօզէֆ»: Ինչպիսի ուրախութիւն էր մեզի համար, ըլլալ մեր ուսուցիչին հիւրը: Ան մարդ էր և ուսուցիչ. ու թէև չունեցաւ իր ժառանգը, բայց իր աշակերտ-աշակերտուհիները ժառանգեցին իր գիտելիքներն ու պաշարը: Չափահաս դառնալնէս ետք է միայն, որ մենք անդրադարձանք թէ որքան շատ բան սորված ենք մեր ուսուցիչէն:

Ուսանած և զարգացած մարդ էր նաև Աբգարին հայրը՝ Աբրահամը, բուրդի վաճառական: Իսկ մայրը՝ յատուկ ժպիտ մը կը գծագրուի Աբգարին դէմքին. «Մայրս քաղաքացի չէր, Եաֆացի էր. այն ժամանակ տարօրինակ էր, որ քաղաքացին ոչ քաղաքացի առնէր: Հօրս գործը շատ լաւ էր և մենք ալ լաւ կ'ապրէինք, սակայն 1948ի պատերազմը տակնուվրայ ըրաւ բոլորիս, շատեր երկիրը ձգեցին, տուն, գործ, հարազատներ: Մենք մնացինք... Նոր Երուսաղէմ կ'ապրէինք, եկանք Հայոց Վանք. Վանքը տեղ չկար, ինչպէս կ'ըսեն, մարդիկ վրայ-վրայի էին, տեղ չկար: Եկեղեցին բացին ու մեծ բազմութիւն մը մնացինք այնտեղ: Անկողին չկար, վերմակ չկար, քով-քովի պառկեցանք... Պատերազմ... կորսնցուցինք ինչ որ ունէինք, ամէն ինչ: Ձևով մը վերապրեցանք... սակայն հայրս չկրցաւ համակերպիլ այս պայմաններուն, ապրելաձևին... տխուր էր... այդպէս երկար ատեն տունը մնաց և այդպէս տխուր բաժնուեցաւ այս ստեղծուած վիճակէն, որ իրը չէր»:

Դիւրին չէր, յաջողած բուրդի վաճառականի մը

գաւակներն էին. հինգ տղայ և մէկ աղջիկ, Յակոբ, Արթըր, Սեդրակ, Աբգար, Ալեքս: Իսկ քոյրերնին Իւղաբեր շատ պզտիկ հարս գնաց արտասահման և թէև երջանիկ բոյն կազմեց, սակայն նահապետական ընտանիքի մը համար ցաւ էր ատիկա: Այդ նահապետական ընտանիքէն միայն Աբգարը մնացած է այստեղ...:

Յակոբը և Արթըրը կ'աւարտեն Սրբոց Թարգմանչաց Երկրորդական Վարժարանը և որովհետև Հայկական Վարժարանը դեռ չունէր իր երկրորդական բաժինը կը շարունակեն «Փրէր»ներու դպրոցը:

Արթըրին վերջնական Աւստրալիա մեկնումով, Հայ Երուսաղէմը մտաւորականներու այս սովին մէջ իսկապէս կորսնցուց արժէքաւոր մտաւորական մը ևս. գիրքերու հեղինակ, անգլերէնի հմուտ և փնտռուած ուսուցիչ, «Իրեն մրցակից չունէր, կը շարունակէ Աբգարը, մէկ դպրոց ունինք հայերս, չկրցաւ օգտակար ըլլալ... տեղը նեղ եկաւ, այդ արդէն ուրիշ հարց է»:

Այդ արդէն ոչ թէ ուրիշ այլ շատ ցաւոտ հարց է. շատ արժէքաւոր մարդիկ կորսնցուցինք Հայ Երուսաղէմը նեղ գալուն համար: Աւելի ճիշդը անոնց տեղերը նեղցուցին...:

Աբգարին եղբայրներէն երկուքը դպրոցը չեն աւարտեր ցաւով կ'անդրադառնայ Աբգարը: Այս թէև մեր նիւթէն դուրս է. նախորդ թիւերէն մէկուն մէջ մենք անդրադարձած ենք շատ յուզող այս նիւթին շուրջ, երբ սերունդներու ապագան բախտախաղի կը վերածուի, մէկ երկու անձի քմահաճոյքին կամ կայանալ փորձելուն համար:

Հակառակ Աբգարին ալ լեզուներու ընդունակութեան, իր հմտութիւնը աւելի կը փայլի իր վրձինին մէջ: 15 տարեկան էր երբ իրմէ մեծ տարիքով ընկերոջ մը գործերէն ներշնչուելով առաջին անգամ մուտք կը գործէ նկարչութեան ընդարձակ, գրաւիչ աշխարհը: Նկարիչին յատուկ անկիւնը որ միայն իրն է այս աշխարհին մէջ...:

«Պահած եմ առաջին գործերս, որ ածուխով գծած եմ, կարծես այսօր գծած ըլլամ, այնքան լաւ մնացած են» ինքնագով կ'արտայայտուի Աբգարը և ցոյց կուտայ նկարները: Նկարը կը զարմացնէ զիս ոչ թէ լաւ մնացած ըլլալուն համար, այլ որպէս տասնչորսամեայ պատանիի մը առաջին գործը՝ անոր կատարելութեանը մէջ: Նիւթը առնուած է մեր պատմութենէն (Արտաշէս Բ. Աշխարհակալ):

Դպրոցը աւարտելէ ետք Աբգարը կը յաճախէ Գալանտիայի թէխնիկումը, ուր կը հետևի հարտարապետական գծագրութեան, արժանի յաջորդը իր հօր մեծ հօր՝ Եուսէֆ էլ Պաննային:

Յառաջադէմ ուսանողը լաւագոյն արդիւնքը կը բերէ և զինք կը դրկեն Շուէտ մէկ տարի մասնագիտանալու համար: Կ'անցնի Լիբանան, ուր դարձեալ տարի մը կը հմտանայ իր մասնագիտութեանը մէջ, ապա եղբոր քաջալերանքով կը մեկնի Քուէյթ աշխատելու: Հոն կը մնայ 24 տարի մինչև... դարձեալ պատերազմ:

Սակայն պատերազմներ, վայրագութիւններ, անիրաւութիւններ տեսնող մեր աշխարհը կը շարունակէ գոյատեւել... բանաստեղծներ դարձեալ գրիչ կը վերցնեն, նկարիչներ՝ վրձին, շինարարը քանդուածը նորէն կը կառուցէ, ոսկերիչը ոսկին կը հալեցնէ, կօշկակարն իր մուրճը կը զարնէ, գործարաններ կ'ընդարձակուին, գործարաններ կը փակուին, բարերարն իր բարերարութիւնը կ'ընէ, անարդարը արդարին իրաւունքը կ'ուտէ, խաբողը կը խաբէ, խաբուողը կը խաբուի, կը ծնինք ու կը մեռնինք, կը դառնայ կեանքի անիւը երգելով իր հին երգը, որուն բառերը միայն կը փոխուին, իմաստը՝ երբեք:

«1967ի հրեայ-արաբ պատերազմէն ետք, տարիներ չկրցանք գալ Երուսաղէմ: Երբ յաջողեցաւ գալս, Ներքին Գործոց Նախարարութեան գրասենեակը գացի, հոն կ'աշխատէր Աննա Գէորգեանը, որուն հետ քոյր-եղբոր ծոռներ ենք, այսինքն երկուքս ալ քաղաքացի ենք»:

Այստեղ արդէն Աննան կը միջամտէ. «Աբգարին մօր նամակները կը գրէի Աբգարին ուղղուած, և ամէն անգամ կ'ըսէր, միայն տղաս յաջողի գալ, քեզի հարս պիտի առնենք»:

Աննան շատ կ'օգնէ, որ Աբգարը անցագիրը ստանայ, անկարելին կարելի դարձնելով, Աբգարը երեք շաբաթէն ոչ միայն անցագիրը կը ստանայ, այլ և Աննան ալ առնելով կը վերադառնայ Քուէյթ գործին:

Ընտանիքը կ'ամբողջանայ տղայով մը՝ Աբրահամ և աղջիկով մը՝ Անուշ:

Կը թուէր թէ ամէն ինչ լաւ էր, պզտիկները հայկական վարժարան կը յաճախէին, Աբգարին գործը լաւ էր, առաւել՝ անհատական և հաւաքական ցուցահանդէսներ կու տար, որոնք շատ կարևոր են արուեստագէտի մը համար, սակայն ահա կը պայթի 1993ի Իրաք-Քուէյթ պատերազմը... դարձեալ գաղթ, դարձեալ տեղահանութիւն... և բարեբախտաբար Աբգարը կրնայ իրեն բախտակից ընել նաև իր կտաւները, որոնք ովկիանոսներ կը կտրեն վերջ ի վերջոյ հասնելու համար Երուսաղէմ: Այսօր պատմութիւնը կը կրկնուի Սուրիոյ մէջ: Ոչ միայն շէնքեր, կառոյցներ, թաղեր, այլ և հոգիներ կը քանդուին, սերունդներ կը մեծնան խաղալիքի վերածելով փամփուշտներն ու զէնքերը: Կարողութիւն ունեցողը կը փախի, իսկ անկարողը՝ ըմբոստանալ անգամ չիկրնար, լուռ կ'ենթարկուի իր ճակատագրին... Աղմկոտ կամ անաղմուկ պատերազմներ և այս բոլորը միմիայն մարդ արարածին ազահուստեանը պատճառով: Առևանգումներ, յօշոտումներ, անմարդկային սպանութիւններ, մորթելներ, կողոպուտներ, բռնաբարութիւններ... յետո՛յ... ո՛վ է շահողը և ո՛վ մնասողը... անշուշտ մարդկային հոգին. երկու պարագաներուն ալ.. Մարդը իր բնականութեամբ կը տարբերի կենդանիէն, բայց դեռ չկրցաւ յաղթել գազանին...:

Այո, այսպէս ապրեցանք մենք Միշին Արևելքի մէջ...: Իւրաքանչիւր սերունդի բաժին հասաւ պատերազմը, իւրաքանչիւր սերունդ ձևով մը տառապեցաւ...:

Արուեստագէտը եթէ չ'ամփոփուի իր աշխարհին մէջ շատ դիւրութեամբ կը կործանի...: Համեստ և խոնարհ Աբգարը շարունակեց իրեն ի վերուստ տրուած շնորհը... հակառակ պատերազմներէն հասած մեծ մնասներուն, վրձինին երբեք զգալ չտուաւ անիկա: Վար չդրաւ անոր ու հարց է արդէն ո՛վ որո՞ւն հաւատարիմ մնաց: Ունեցաւ անհատական և հաւաքական ցուցահանդէսներ նաև Երուսաղէմի մէջ: Իր գծագրութիւնները, մանաւանդ Հին Քաղաքին թաղերէն

տեսարաններ՝ անկրկնելիօրէն իրական են և զարդարեցին օրացոյցներու կողքերը: Ան վարպետ ընդօրինակող է: Անկարելի է գանազանել նկարը (photo) գծագրութենէն. շուքերը, ծալքերը, դիմային խաղերը հարազատ մնացած են Աբգարին վրձինին տակ. երբ պէտք է վառ են գոյները, երբեմն ալ մեղմ ու քնքուշ: Տրամադրութիւնները հիշդ արտայայտուած, իսկ արտայայտութիւնները կ'արտացոլեն հիշդ տրամադրութիւնը: Եւ որքան վառ ու արտայայտող են նկարները, այնքան համեստ է ու բարի Աբգարը:

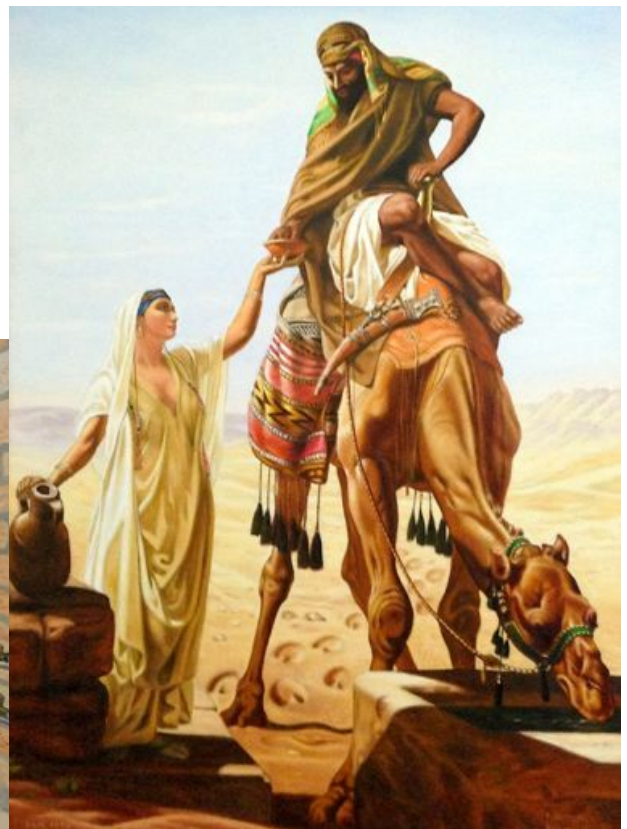
Աբգարը շատ կը սիրէ իր ընտանիքի անդամներուն ալ գծել, ուր առաւել կը դնէ իր սիրտը, հոգին... մեծ գոհունակութիւն կը զգայ իր այդ գծագրութիւնները ցոյց տալով, յատուկ

ժպիտով մը կը նայի անոնց, անպայման յիշելով տարին, օրը, վայրը և այդ կտաւին հետ կապուած դէպքերը:

Եթէ ապսպրանք չէ շատ դժուար է իրեն համար վաճառել նկարը, որուն հետ օրեր, ամիսներ անցուցած են և թերևս այն ինչ չէ կրցած արտայայտուիլ իր շատ հարազատներուն ցաւ չպատճառելու, չցաւցնելու համար, իր վրձինին լեզուովը արտայայտուած է կտաւին, որ նոյնպէս դարձած է իր հարազատը:

Աբգարին ձիրքը ժառանգած է իր դուստրը Անուշը, որուն մեծ փափաքն է ցուցահանդէս մը կազմակերպել հօրը հետ, անշուշտ մենք ալ կը սպասենք:

ԻՄ ՄԻՋԱՎԱՅՐԸ

Որքան փորձեցի
Դառնալ հարազատ
Իմ միջավայրին,
Ձայնակցիլ իրենց
Ստեղծած երգին,
Դառնալ անդամը
Այս երգչախումբին:
Բայց ամէն անգամ
Երբ ես երգեցի,
Բոլորն բարկացած
Նայեցան ինձի:
Ես ճիշդ երգեցի
Բայց չհասկացան.
«Միայլ է ձայնը,
Կը խանգարես մեզ,
Կամ վար պիտ' իջնես
Կամ դուրս պետք է գաս
Այս երգչախումբէն»:
Կամայ ակամայ
Դուրս պիտի գայի,
Երգչախումբին մէջ
Ես ձայն չունէի:
Դուրս եկայ, գտայ

Անձս հարազատ:
Ու միանուագ
Կը շարունակէ
Կեանքն իր երգը,
Աշխարհն իր ցաւը:
Կը ծնին մարդիկ,
Կ'ապրին, կը մեռնին,
Նոյն միանուագ
Երգն իրենց շուրթին:
Թէ կ'ուզես ինձի,
Չ'ունկնդրես երգը
Այդ յոգնած, հինցած
Խեղճ երգչախումբին:
Այլ փնտռէ ինձի
Այն «խենթ»երուն մէջ՝
Որոնք ուզեցին
Փոխել նօթերը
Այս միանուագ
Կրկնուող երգին:

Ա. Անուշն

